

18 maj 2017

Anjougården i Skene

– hembygdsgård med klenoder

Krukor och gjutformar fanns där gott om. Hembygdsgården Anjougården i Skene var ett krukmakeri. Till det yttre såg hembygdsgården i Skene ut som en vanlig gård, men när man kom in, visade det sig, att där fanns mycket utöver vad som är vanligt. Sverige har många hembygdsgårdar, och ofta blir man förvånad över alla specialiteter som finns.

Djur i lergods

Här i Skene finns utmärkt lera, och krukmakerierna har varit många. Uthuset på Anjougården är en krukmarverkstad. Här finns gjutformar bevarade. Här finns gjutformar för en elefant, en björn och en fågel. Huruvida dessa lergodsfigurer har varit leksaker eller prydnadssaker är svårt att säga. Man göt även kakelplattor till kakelugnar. Under senare hälften av 1800-talet satsade man på riklig reliefdekor på plattorna. Här finns en gjutform, som visar en knästående kvinna med klassisk dräkt och klassisk frisyr. Här skulle man kanske kunna börja med nytillverkning och få fram turistsymboler för Skene. I tillverkningen ingick även vackra blomsterurnor med spetsig botten till gravar.

Krukmakeriet i Anjougården. Foto: Lars Gahrn.

metall var och är en stor välsignelse i brandsäkerhetshänseende. Träsnidarlandet Sverige har varit känt för tillverkning av alla slags slöjdalster i trä. Däribland finns även olyckligtvis träljusstakar. Om ljuset brinner ner och lågan når ljushållaren, kan hela ljusstaken börja brinna. Då sprider sig branden snart till hela huset. Har man en ljushållare av lergods eller

Anjougården i Skene, nu hembygdsgård. Foto: Lars Gahrn.

Brandsäkra ljusstakar

metall, dör lågan däremot i brist på brännbart ämne. Förhoppningsvis köpte Skeneborna många ljusstakar av Iergods. Krukmakarverkstaden byggdes redan 1868 av Carl-Erik Anjou. Sonen John Anjou och efter honom sonsonen Karl Anjou tog senare över. Efter Karl Anjous död 1959 inköptes gården av Skene-Örby Hembygdsförening, som gjorde den till hembygdsgård.

”Väneträsko”

Här finns mycket att se, men det mest sällsynta föremålet torde ha varit en ”väneträsko”, som användes vid nyodling. Skon är en mycket kraftig för att inte säga klumpig träsko, men å andra sidan hade man en sådan endast på ena foten och enbart när man sysslade med att bryta upp stenar ur marken. Då använde man ett spett. Spettet användes som hävstång. Man sköt fram ”väneträskon” under spettet, som alltså vilade på och fick ökad kraft av den underlagda träskon. På så vis kunde man förhoppningsvis ”vänna” (vända) på stenen och rulla undan den. Någon sådan träsko hade jag aldrig tidigare sett någon annanstans. Bland skorna fanns även en halmsko, och sådana hade jag sett förut. Även inomhus kunde det vara isande kallt under vintern. Skulle man stå på torget en kall vinterdag eller köra släden till sta'n, då behövdes värmande skodon. Halmskorna tjänade som ett slags överdragsskor över de vanliga kängorna.

Gjutformar i krukmakeriet. Foto: Ingvar Riksén.

Margarinlådor

Nu har man pappkartonger till allsköns varor, men förr hade man i stället trälådor. Eftersom de ofta var bra snickrade, behöll man ibland lådorna och använde dem till annat. De är eftersökta så här i efterhand, inte minst på grund av firmareklamen på utsidan. Här i Anjougården finns två margarinlådor. ”Svea växtmargarin Runa” står det på den ena och ”Mustad Tre ess margarin” på den andra. Runa och Tre ess var alltså varunamn. På en emaljskylt, som har kommit från någon handelsbod, står orden: ”Här säljes Pellerins margarin”. Redan på den tiden fanns gott om konkurrerande företag: Svea, Pellerin och Mustad. Lådan från Mustad har uppenbarligen kommit hemifrån Mölndal, där Mustads margarinfabrik var igång från 1898 till 1960. Några kilometer från fabriken finns Kvarnbyns kulturresevat. Där ligger ett hus, som kallas ”Kalle Lådas” (Roten M 32). Kalle arbetade för Mustad, berättas det. Hans uppgift var att spika ihop margarinlådor, därav öknamnet. Kanske har han tillverkat även denna låda.

Kungligt oljetryck

Väggarna i det gamla hemmet pryds av tidstypiska tavlor, till exempel oljetryck. Ett av dem visar konung Oscar II sittande på en förgylld stol och med kronprins Gustaf (senare Gustaf V) och arvprinsen Gustaf Adolf (ännu senare konung Gustaf VI Adolf) stående bakom denna tronstol. Här har vi alltså far, son och sonson. Man har dock velat ha med ytterligare två släktled. På en tavla bakom kungligheterna ses Karl XIV Johan till häst. Till vänster i bakgrunden finns Oscar I som marmorbyst. Här har vi alltså även Oscar II:s far och farfar. Tre konungar och två blivande kungar ses på denna tavla. Köparen fick onekligen mycket kunglig glans för sina pengar.

Delad medalj

Den som vill fördjupa sig i bygdens historia har många möjligheter. Hembygdsföreningen säljer den omfattande hembygdsboken "Där färdvägar mötas: En bok om Örby och Skene"

"Vänneträsko", använd vid nyodling. Foto: Ingvar Riksén.

(Förlag: Skene-Örby Hembygdsförening, 553 rikt illustrerade sidor, 1981). Jag skall inte påstå, att jag har läst den, men jag har läst rätt mycket i den. Boken är en gedigen och tillförlitlig hembygdsbok, som täcker alla ämnen av betydelse. Många har hjälpt till vid bokens författande. Förutsättningen för att driva en sådan hembygdsgränd är många arbetande medlemmar. År 1984 delade Föreningsbanken ut hembygdsmedaljer. En av medaljörerna var Brita Carlsson. Hon lät dock sätta medaljen inom glas och ram. I Anjougården sitter den inramade medaljen på väggen med budskapet, att Brita Carlsson

"vill dela hederstecknet med alla medlemmar som aktivt arbetat eller arbetar för Skene-Örby Hembygdsförening." Det är vackert gjort och rätt tänkt. Hembygdsrörelsen bärs upp av otaliga arbetande medlemmar, många av dem verkliga eldsjälar. Här i Skene och Örby har de åstadkommit mer än på de flesta håll.

Lars Gahrn